

✓ НОВА АНТОЛОГИЯ НА ВЪЗРОЖДЕНСКАТА ПОЕЗИЯ

Ранна възрожденска поезия. От Димитър Попски до Найден Геров.
(Предговор, съставителство и редакция Ив. Радев). Изд. „Слово“,
„Малка ученическа библиотека“, В. Търново, 1994. 88 стр.

Просвещенската поезия на първите български стихотворци през ранното ни Възраждане е сериозно изследвана от сто години насам. Проучвали са я светили като А. Теодоров-Балан, Иван Шишманов, Михаил Арnaudов, Боян Пенев, Васил Пундев, Петър Динев. А в наше време са им посветили монографии Дочо Леков, Иван Радев, Кирил Топалов. От 1925 г. насам са излезли десетки антологии с творбите на първите стихотворци, съставени от В. Пундев, Ал. Бурмов, Стойко Стойков, Д. Стефанов заедно с Т. Цв. Кръстев, П. Динев и др. Най-пълната, изчерпателната е „Българска възрожденска поезия“ от Кирил Топалов, където в 613 страници е представено творчеството на 80 стихотворци и поети.

Последната издадена антология е „Ранна възрожденска поезия. От Димитър Попски до Найден Геров“. Представени са 20 автори, като на шестима стихотворенията са били останали в ръкопис. Стихотворенията са писани до 1853 г. — Кримската война. Това е вододелът между книжовници и писатели, между стихотворци и поети. Ив. Радев основателно е изоставил десетина от авторите, представени в антологията на Кирил Топалов. Но съвсем произволно е пропуснал Николай Катранов. Това е единственият недостатък на подбора му. А Николай Катранов е не само до 1853-а, а чак до 1870 г. единственият български възрожденски поет, който е имал подготовката на литератор, който е познавал, ценял, вдъхновявал се направо от съвременната западноевропейска литература и поезия. Той е първият и единственият възрожденски преводач на Дж. Байрон и Й. Гьоте. Никой друг освен Найден Геров не е бил писал дотогава такава изискана интимна лирика. Те тримата заедно с Елена Мутева се различават коренно по теми, по дарба, по овладяно изкуство на словото и стихосложението от всички останали стихотворци, представени в антологията.

Изненада за всеки познавач на възрожденската поезия е едно непознато досега, обнародвано за пръв път стихотворение на Станка Николица. Самата тя е била непризната и непозната като стихотворец до 1950 г., когато изведнъж бива обявена за първата българска писателка, първата българска поетеса. Което не е вярно, защото Елена Мутева е нейна предшественичка и като преводачка, и като поетеса. А такава твърдение няма никакво естетическо основание. Та Станка Николица е била досега авторка на едно банално четиристишие, където даже римите са заети.

Взела е от печатано през 1851 г. стихотворение на Йордан Константинов Джинот баналните рими „мъдро“ и „бодро“¹. С „Падна есенес звезда“ тя най-сетне има основание да се нарича поетеса. В шест стиха с три прекрасни метафори Станка Николица е изплакала своя любовен копнеж.

Показателно за новия, нетрадиционен подход на Иван Радев е представянето на поета Г. Т. Пешаков. Този румъно-гръко-български поет е познат у нас по традиция само с одата и елегията, посветени на Юрий Венелин. Пръв Кирил Топалов е обнародвал и други, дотогава непознати стихове на Пешаков, открити от Трендафил Кръстанов — „Сувенир“, в чест на руския император Николай I“, и „Светла зора българска“². Но и те не прибавят нищо ново към образа на поета Пешаков — маргинален, официозен, казионен. Ив. Радев го представя за пръв път и с неговата интимна лирика, като се е спрял на едно от шестте изпратени до Венелин стихотворения, публикувани от П. Безсонов — „Сяйни звездици и светли“³. Но то е съчинено на един невъзможен българо-сръбски език. Бих препоръчал в едно бъдещо издание редакторът да се спре на някой откъс от стихотворението, на което Пешаков е държал най-много, на неговия „Завет“, писан на сръбски, румънски и български. Печатан е само българският вариант в сборника на Безсонов⁴.

Имам няколко забележки и препоръки относно представянето на Анастас Кипиловски. Пак по традиция, от Васил Пундев насам, всички съставители на антологии на възрожденската поезия са го представляли само с „Песен“, за която самият възрожденец свидетелства: „...превождам от Атанасия Христопула“. Ив. Радев е предпочел да отбележи: „...стихотворението е компилативно по своя характер“. Никой не се е сетил да популяризира друг негов превод, като избере едно от двете преведени от руски стихотворения, изпратени на Венелин и обнародвани от Безсонов⁵. И още нещо. Кипиловски, който е бил вдъхновен инициатор в толкова области на българската книжовност, е автор на едно единствено, и то публикувано стихотворение. Отпечата го е на задната страница на корицата на своята преведена книга „Кратко начертания на всеобщата история“ от 1836 г. То е кратко и заслужава да го цитираме. Може би най-сетне ще бъде включено в някоя антология на българската възрожденска поезия. Оригиналното е по своя философски замисъл и внася разнообразие в монотонната тематика на нашата поезия през първата половина на века. „Бог на време беше Кронос во старите времена, /който с сърпът сичко жъне и полага в темнина. /А що може да захвати перото на Атина, /то остава за примери на сичките племена“. Четиристишието е безупречно като стихосложение. Писано е с монорима. Изразява две противопоставящи се мисли — за преходността на всичко земно и за непреходността, вечността на изкуството. В лапидарна форма е изразена блестяща истина, дълбока мъдрост, вдъхновена вяра в изкуството. Има пълно единство

между форма и съдържание. Четиристишието е допълнителен аргумент, че Кипиловски превъзхожда Пешаков, както са мислели и А. Т.-Балан и Ив. Шишманов.

Обръщам внимание на един досега пропуснат от всички български изследвачи стихотворец. Превел е едно единствено стихотворение от новогръцки. Това е Михаил Кифалов, свързан с редица държавнически начинания на българската емиграция в Букурещ. През 1842 г. той отпечатва в Букурещ свой превод на книгата на Венелин „Заради възрождение новой болгарской словесности“ с много коментари и добавки на преводача. На с. 160 е напечатал свой превод на едно шестстишие, издълбано на плоча на една чешма в двора на манастира „Голия“ в Яш. Построена е била през 1805 г. от фанариотския владетел Ал. Морузи. Водата течала от устата на един лъв. „В крузя зодиев небесних аз съм лев огнен, / а във града Яшя водолей прохладен. / Там пламен, тук роса, там огън, тука вода. / Аз изригвам и изливам из сухаго горла. / Все естество мое променил града спасител / Александр Моруз сих вод благий подавател“. М. Кифалов не е имал амбицията да бъде поет, но е бил и той увлечен от призива на Венелин за възраждане на българската книжнина.

Антология като съставената от Иван Радев е необходима не само като четиво по история на българската литература. Тя е красноречив пример за трудния път към поетическото изкуство, към истинската поезия, от стихотвореца до поета.

БЕЛЕЖКИ

¹ К. Топалов. Българска възрожденска поезия. С., 1980, с. 187.

² Тр. Кръстанов. Непознати стихотворения на Г. Т. Пешаков. — Език и литература, 1978, № 3, с. 60 — 65.

³ П. Безсонов. Болгарские песни из сборников Ю. Ив. Венелина, Н. Д. Катранова и других болгар. I, II. Москва, 1855.

⁴ P. Boiadjiev. Scriitorul Gheorghe Peşacov. — В: Românoslavica. XXVII, Bucureşti, 1990, p. 108.

⁵ П. Безсонов. Цит. съч., с. 127.

Пирин Бояджиев